

**Kvinesdal
Byggeforretning** A/S Aamodt Industriområde
Tlf. (043) 51 111

HJEM & MILJØ · TRELAST · DØRER · VINDUER · BYGNINGSARTIKLER · FLISER

ALLE FLISER - 15%
FIBO BADEROMSPANEL - 20%
ALL TRELAST - 15%

GULL · SØLV
EMALJE
TINN

GLASS OG STENTØY
KOSMETIKK

STORT UTVALG I GAVER

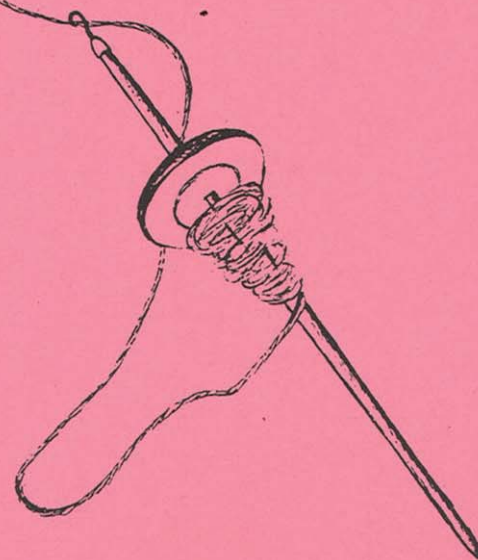
I moderne
og
tradisjonell
stil og
design.

Einar E. Egeland A.s

4400 KVINESDAL · TLF. 043-50140

Kvinesdal Historielag

nr. 1

4. årgang

1989

I N N H O L D

Arsmelding	1
Noko om allmugeskulestellet i Kvinesdal 1742 - 1820	2
Anstein Dyrli Lohndal	
Fra Lister Tingbok	17
Arentz Håland	
Et hundreårs minne	20
Gustav Haugland	
Lars Ferjemann og den gamle brua	22
Alf A. Faret	
Kombiner trim og historie	24
Anne-Berit Erfjord	
Oversikt over lokalhistoriske bøker	25
"Krestbådne"	26
Sverre Stenvik	
Ble Hans Hundre søkt ned i	27
Jakob Førland	
Historia frå Fjotland	28
Sverre Stenvik	
Hans Kristian Hågensen Førland	30
Godtfred Førland	
Namn frå Kvinesheia	35
Historia frå Fjotland	36
Sverre Stenvik	

Tegninger: Kåre Sanvand, Lotte og Steven Ireland.

ARSMELDING FOR KVINESDAL HISTORIELAG 1988.

Styret for 1988 har bestått av: Leder Kenneth Ireland, nestleder Olav Berg Biktjørn, kasserer Anne-Berit Erfjord, sekretær Arne Tobiassen og styremedlemmer Karen Sindland, Aud Brulid og Berit Jortveit.

Varamedlemmer: Arthur Svindland og Hallgeir Tveit.

Redaksjonsnemnd: Alf Jerstad, Harald Aamodt, Hallgeir Tveit, Jakob B. Eiesland, Andreas Em. Moi og Anders M. Larsen.

Revisor: Arentz Haaland.

1988 har vært et godt år. Laget har nå 110 medlemmer, det er 16 flere enn forrige år. Det er avholdt 5 styremøter.

Arentz Haaland leder fremdeles stadnavninnsamlingen sammen med Anne-Berit Erfjord. Dette er et tidkrevende arbeid, så vi vet ikke ikke når det kan avsluttes.

Laget arrangerte en tur for medlemmene i slutten av mai. Den gikk om Båstøl, Londal, Busund og Staddeland med John Staddeland som kjentmann. Vi fikk se en rekke interessante ting og fikk høre mange stedsnavn og historier.

Anne-Berit Erfjord representerte laget på årsmøtet til Agder Historielag i Kristiansand.

Laget har et godt samarbeid med Oldsaksamlingen. De var her i seks uker i sommer. Det ble blant annet registrert en ny bygdeborg mellom Egenes og Gullestad samt flere gravhauger som ikke har vært registrert før.

Laget har også blitt spurt om å være med på en utvandrerfestival sommeren 1989.

Kvinesdal, januar 1989.

Kenneth Ireland

-leder-

Anstein Dyrli Lohndal:

NOKO OM ALLMUGESKULESTELLET I KVINESDAL 1742 - 1820.

"...angaaende Skolers indrettelse i NORGE paa landet.."

Om hausten 1738 sat sokneprest til Kvinesdal prestegjeld og prost i Lista prosti Samuel Søfrensen Friis i prestegarden på Elgjestraum og arbeidde ut svar på eit rundskriv frå biskoppen. Styresmaktene i hovudstaden København ynskte synspunkt frå presteskapet om korleis eit offentleg skulestell best kunne skipast på landet i Noreg. Det var spørsmål om faste skulestader, om lærarkreftene og dekking av utgiftene til skulehaldet som styresmaktene ville ha svar på. Prost Friis brukte truleg ikkje lang tid på å forma ut si "ringe betækning og forklaring", for han skreiv berre ei halv side.

Meir utførleg svara prestebrørne hans, og særleg sokneprest Colberg i Lyngdal. Han skreiv ei utgreiing på 3½ tettskrevne sider.

Kva vonar trudde så Friis at det var for den skuleordninga som kanselliet hadde skissert i rundskrivet? Han seier beint fram utan omskrivingar, at han kan ikkje skjønna på kva måte allmugeskular kan organiserast. Her ligg gardane langt frå kvarandre omkring i helane, allmugen er så fattig at "de ej formaar noget dertil at contribuere" (dvs. yta)

Folk flest har så lite inntekter at dei knapt maktar å halda borna sine på skule med klede og mat dersom desse skulle opphalda seg ved ein fast skulestad. - Men likevel - allmugen strever etter å la borna sine få opplæring i kristendoms-kunnskap. Dei foreldra som kan noko sjølv, lærar då sine egne, og dei som ikkje er i stand til dette, leigar andre "som nogenledes kand være oplyste" til å gjera det, så sant foreldra har råd.-

Dette siste er interessante opplysningar. Me får veta at det før lovene om skulegang frå 1739 og 1741, fanst ei opplæring av borna i dette prestegjeldet. Andre stader på Agder synest det ha vore noko liknande.

Frå Reformasjonstida var det eit krav at alle foreldre skulle læra borna sine katekisma etter Luther (barnelærdommen) I Kyrkjeordinansen frå 1607 blir det slått fast: ... "at de (foreldra) oplere barnet i Børnelærdom, at det maae, naar det opvoxer, bliffue ved Christum".-

Dessutan var alle deknane pålagte å undervisa dei unge i katekisma.

I kvar sokn skulle deknene samla dei unge ei gong kvar veke til slik undervisning. I Den stre Resess frå 1643 er dette påbodet utdjupa og innskjerpa. Presten skal straffa dei som forsømer å læra sin barnelærdom og foreldra skal "alvorligen paamindes og formanis" til å læra borna sine det dei sjølv har lært.

Men kva slags opplæring var det? Truleg blei det heist ei rein munnleg innlæring av partane i katekisma, men ein del lærde nok å lesa både i katekisma og salmeboka. Bibelen var den gong ei sjeldsynt bok mellom folk, derimot hadde ymse slag postillar ei viss utbreiing.

Ved skiftet etter Ola Nilsson Dyrli i 1731 var der ei bok "kaldet Taarepersen". Me veit også at ein del lærde å skriva litt. Det var derfor ei utviding og fast organisering av opplæringa som styresmaktene førebudde i slutten av 1730-åra.

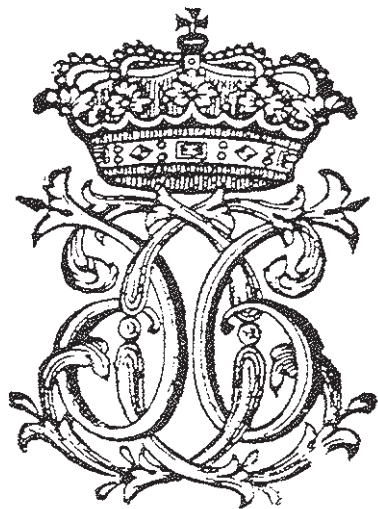
Store mål - små resultat.

Bak "Forordning om Skolerne paa Landet i Norge og hvad Klokkerne og skoleholderne derfor maa nyde" frå 23. januar 1739 låg det mykje førearbeid. Ved reskript 25. februar 1735 fekk stiftamtmenn og biskopar pålegg om å gjera greie for kor mange allmugeskular det trongst i kvart prestegjeld og kor dei burde liggja, kor mange skulehaldarar det var bruk for, om finansieringa av skulestellet, løn til skulehaldarane osv.

Frå Kristiansands stift sende biskop Kærup inn fyldige framlegg til både organisering av allmugeskulen og finansiering av investering og drift. Kongen sette året etter ned ein kommisjon som skulle gå gjennom det innkomne materialet og koma med framlegg til forordning (lov).

Forordning,

Om
Skolerne paa Landet
i Norge,
Og hvad Klokkerne og Skoleholder-
ne derfor maa nyde.
Friderichsberg den 23 Januar. Anno 1739.

R. B. H. B. N.

Trykt ved Hans Knael, Majestæts og Universitets Bogtrykkerie
af Johan Borgen Højstet.

I januar 1738 sende kommisjonen ut eit rundskriv til amtmenn og biskopar og ba om fleire synspunkt. Spørsmåla galdt særleg kva allmugeskulen ville kosta og kva folk kunne/ville yta til lærarløn og skulehusbygging.

Det var desse spørsmåla prost Friis svara på i oktober 1738.

Heile presteskapet i Lista prosti hadde avvist tanken om faste skular og tilrådde omgangsskule på friviljug basis. Dei streka sterkt under den spreidde busetnaden og folks fattigdom.

Desse fråsegnene frå Kristiansands stift kom elles for seint til å påvirka forordninga.

Derimot var dei grunnlagsmateriale for Plakaten (dvs. den reviderte lova) frå 1741. Forordninga frå 1739 kravde 5 år skuleplikt og årleg skuletid 3 månaderdei tre første åra, noko mindre dei siste to åra. Fagkrinsen var kristendomskunnskap og lesing i bok. Skulen kunne ordnast enten som fast skule eller vera ambulerande. Statskassa gav ingen tilskot til skulestellet, kvar einskild kyrkjelyd måtte bera utgiftene ved at det blei likna ut ein årleg skuleskatt. Det var ingen reglar for lærarutdanning eller krav om kvalifikasjonar. Søknepresten skulle finna lærarar mellom bondegutane dersom ikkje studentar let seg skaffa. Elles blei søknepresten sett til å styra skulen medan prosten skulle godkjenna skulehaldarane.

Forordninga møtte stor uvilje og motbør. Allmugen hadde lite forståing av nytta ved systematisk undervisning og meinte at heimane som hittil gav den opplæring som trongst. Men størst var uviljen mot nye skattepålegg og knurr over skattebyrdene var noko dei sentrale styresmaktene tok alvorleg. Dei økonomiske tilhøva kring 1740 var særleg vanskelege og no tok ein del sentrale embetsmenn til å tvila på om ikkje bøndene som skattefundament måtte vernast, ikkje pressast slik situasjonen var.

Ved kongeleg påbod blei så kommisjonen sett i arbeid att, delvis med nye medlemmer. Oppgåva var å redusera dei økonomiske krava, men halda oppe kravet om ein organisert allmugeskule.

Frå Noreg kom det rapportar om at arbeidet med å få i gang skule, stod heilt i stampe. På denne måte blei kommisjonen tvinga til å halde seg til realitetane - og slå sterkt av på krava.

Den 5. mai 1741 kom så "Placat og nærmere Anordning angaaende Skoelerner paa Landet i Norge". Kvar einskild kyrkjelyd fekk rett til å ordna skulen etter lokale tilhøve.

Ordninga med skuleskatt blei oppheva. Kwart prestegjeld skulle nemna opp 4 gode menn som saman med sokneprest, prost og amtmann skulle avtala ein eigen skuleskipnad som stiftsdireksjonen skulle godkjenne. Det blei såleis bøndene som innanfor ein etter måten vid ramme avgjorde kva slags skule dei ynskte og syntest dei hadde behov for. Dette er ein slags demokratisk ordning - eit resultat som slett ikkje var tilsikta, men sprang ut av politisk taktikk.

Seinare nytta styresmaktene same framgangsmåten då ein i 1750-åra la grunnen til eit offentleg fattigstell.

I dei norske stiftamta fekk ein frist til å ordna skulestellet innan Mikkjelsmess 1742. På vårparten dette året blei kravet etterkome i Kvinesdal prestegjeld.

Skuleordninga frå mars 1742.

Dagane 2. og 3. mars 1742 heldt dei lokale embetsmennene møte på garden Feda (tingstaden) med representantar for allmugen i soknene Feda, Liknes og Fjotland. Styresmaktene var representerte ved amtmann Wilhelm Resen, prost Samuel Friis og futen Anders Tostrup. Dessutan var bondelensmannen Pder Mortensen Sande med. Først blei dei 4 representantane for allmugen i Fedesokn kalla fram og spurt om dei hadde tenkt over korleis dei ville etterkoma det kongelege påbødet "til Ungdommens Underviisning i Christendom". Amtmannen understreka at han og prosten ville leggja vekt på "Stadernes Situation og Indbyggernes Leylighed" når ein fastsette skuleordninga. Dei 4 mennene svara at dei og heile allmugen "har været bekjent den herom udgangne Kong: allernaadigste Forordning" og soknepresten hadde fleire gonger bede allmugen om å drøfta korleis ein "med fælles Hender" kunne yta noko til løn for skulehaldarar. Dette ynskte allmugen å gjera, men berre 10 - 12 personar i heile sokna hadde økonomisk evne til å yta årleg 12 eller 16 skilling.

Dei fleste bøndene makta ikkje å betala noko som helst til

skulehald, dei greidde knapt å betala skattane.

Mange av "de gaardbrugende ere desværre betlende". Men trass i "den slette Leylighed Almuen staaer udi", ville allmugen i Fedesokn tena Gud og fylgja dei kongelege påboda, sa dei fire allmugerepresentantane og dei ville ta på seg å "halda" 1 a 2 omgangsskulelærarar - "hvilke vi lover at underholde med det Gud forlener os".

Dette var ein temmeleg upresis lovnad, for representantane sa ingen ting om kor mykje løn eller kva slags yting skulehaldaren skulle få, men dei slo fast at foreldra burde betala skulehaldaren for kvart barn han underviste. Denne felles ytinga til skulehald har truleg vore at kvar bonde tok mot skulemeisteren, gav han hus og mat og betalte for kvart barn som fekk undervisning. Foreldra avgjorde når skulemeisteren skulle koma omkring og kor mange dagar han skulle undervisa barna deira årleg.

Dei fire bonderepresentantane lova også at kvar bonde skulle ta imot "fattige Børn", gje dei hus og "et Støcke Almissebrød" og la dei få opplæring saman med sine egne born.

Amtmannen og prosten godkjende så denne skuleskipnaden for Fedesokn for dei kjende til "dette Sogns Tilstand og Fattigdom." Dei to overnemnde embetsmennene skreiv så under dokumentet saman med dei fire allmugerepresentantane Pål Stålesson Haugeland, Hans Pedersson Rørvik, Tjøl Håland og Didrik Skranefjeld. Også lensmannen skreiv under. Vitne på avtalen var futen Tostrup og kapellanen Mads Horsens.

Neste dag stilte dei fire allmugerepresentantane for hovudsokna Liknes opp på tingstaden. Desse leverte eit "skriftlig forfattet Overlæg" om korleis dei meinte skulestellet i sokna best kunne "indrettes efter sammes Situasjon og Bøndernes Leylighed". I skrivet heiter det at styresmaktene kjenner tilhøva i Liknes sokn: allmugen er fattig, tidene er "trange og besværlige", gardane ligg soreidde og langt frå kvarandre, høgt til fjells og mellom ville heier. Men trass i alt dette har allmugen "draget al mulig Omsorg for de unges Oplærelse", heiter det i skrivet. Og så får me ein omtale av ei skuleordning som truleg har eksistert frå tidleg på 1700-talet, eller frå slutten av hundreåret før.

Ein person dreg omkring i sokna og samlar borna frå dei nærmaste gardane og gjev dei opplæring mot betaling. Skrivet oppgjev ikkje lærarløn, det heiter at skulehaldaren blir "fornøiet og underholdet" af foreldra "af det vi af Guds Nåde kan afstedkomme". Truleg ligg det litt taktikk bak desse formuleringane. Bøndene ynskte helst ikkje å nemna tal for å sleppa unna krav om bestemte ytingar.

Skrivet enda med eit ynskje om at sokna måtte få ha denne ordninga sidan fattigdom og dårlege tilhøve hindra andre måtar å organisera skulen på.

Amtmann og prost kunne godta denne skuleordninga, men kravde "at Skulemæsterne noget vidst-til Subsistence tillægges". Dei fire representantane svara at allmugen i tillegg til det som før var lova (dvs. hus og kost), ville betala skulemeisteren for kvart barn som lærde å lesa, 1 skilling dagleg, og for dei som også lærde å skriva og rekna, 2 skilling pr. dag. Derimot skulle dei fattige borna få gratis leseopplæring. For deira opplæring i gudskunnskap var like viktig som for andre. Med dette var prost og amtmann nøgde og avtalen blei underskriven.

Same dagen møtte dei fire representantane for allmugen i Fjotland sokn og dei ynskte same ordninga som hovudsokna hadde fått godkjent. Dette blei då akseptert.

Den ordninga av skulestellet for Kvinesdal prestegjeld (soknene Eiken og Høgebostad fekk sine ordningar sommeren 1742) som blei godkjent av styresmaktene, var stort sett berre ei stadfesting av ein eksisterande tilstand. Det nye låg i at ordninga kom i juridisk bindande former og at styresmaktene kunne ved kontroll og tilsyn halda denne i live.

Viktig var det også at kyrkjelydane hadde plikta seg til å la alle få undervisning. Dermed var det teke eit viktig steg vidare i kampen mot analfabetismen i landet vårt.

INSTRUCTION

For

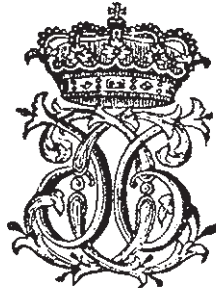
Dejne, Skoleffere

og

Skoleholdere

paa Landet i Norge

Friderichsberg den 23 Januarii Anno 1739.

Printet i Kjøbenhavn,
 trykt udi Hans Kongl. Majsts. og Universitets Bogenhæft,
 af Johan Jørgen Hoffmeyer.

INSTRUCTION,

Hvorefter

Si Christian

den Siette, af

Suds Gaade Konge til Dan-

mark og Skorge, de Benders og
 Gothers, Hertug udi Slewig, Holstern,
 Stormarn og Dytmerken, Græve udi Oldenborg
 og Delmenhorst, allernaadigt vilde, at enhver Dejn,
 Skoleffere og Skoleholdere paa Landet i Vort Rige Norge sig i
 den ham anbefoede Skolehold indtil videre skal rette og for-
 holde.

1.

Han skal daglig holde Skole paa de af Præsten med Bis-
 pens Forevidende ham anbefalede Stæder, eller og i Skole-hu-
 set, hvor et kind holdes, for ald Ungdommen, Drengene og P-
 ger, af de Bøggder og Gaarder, som ham er anvist, og bør
 han antage sig ey alleene ald Minuens Børn, men end og de-
 res Tyende, naar sigt af hannem begieres. Ligesom han og
 skal være villig, til Undervisning at gaar omkring i Bøggder-

ne,

Frå 1743 til ca. 1800 - "Skolevæsenet her står på svage Fødder".

Denne karakteristikken av skulestellet gjev soknepresten i
 Øvre Kvinesdal prestegjeld (omfatta soknene Fjotland, Høgebostad
 og Eiken) i 1808 til biskopen og truleg har ikkje tilhøva i
 Nedre Kvinesdal vore særleg betre. Sokneprest Wårum opplyser
 i 1805 at Liknes sokn har fire skulehaldarar og Fedesokn to.
 Desse får fri kost og hus medan dei held skule og 1 skilling
 dagleg for kvart barn dei lærer å lesa og 2 skilling dagleg
 for born som får undervisning i skrivning og/eller rekning.
 Det vil sei at skuleordninga frå 1742 står såleis uendra.
 Sokneprestane peikar elles på at få unge vil bli skulehaldarar
 og det faglige nivået til skulehaldarane er lite tilfredsstillande.
 Wårum rapporterer i 1810 at i den delen av Nedre Kvinesdal
 prestegjeld som grensar til sjøen, ynskjer dei unge gutane som
 har lært å skriva og rekna, å dra til sjøs "for derad at tjene
 deres Brød". Embetsbroren hans skriv til biskopen frå Høgebostad
 prestegard i krasse ordelag om nivået mellom skulemeistrane:
 "Her er vel i alle tre Sogner syv saakaldte Skolelærere -
 men Gud forbarme sig - hvilke ! Læse i Bok kan de vel til nød...
 nogle skrive tålelig - en ret godt".
 Elles nemner soknepresten at dei rike mellom bøndene let borna
 sine få undervisning, medan småfolk påstår at dei ikkje har
 økonomisk evne til å kosta skule på sine born.

No kan det vera så ymse med rikdommen hos vanlege bønder i desse
 bygdene, me må vel rekne med at ein del hadde større forståing
 for verdien av skulegang enn andre. Born frå ressurssterke
 familjar lærde også å skriva og rekna. Til dømes Ola Nilsson
 Dyrli fostra ein barneflokk på åtte, fire jenter og 4 gutar,
 som alle lærde å skriva. I denne heimen fanst bibel og salmebøker
 og Ola Nilsson var i 1815 utlikningsmann for sylvskatten og med
 i matrikelkommisjonen for prestegjeldet 1818-1819.
 To av sønene, Ola og Peder, blei skulehaldarar, Peder også
 dekke ved Fedekyrkja i mange år.

Det er elles svært lite me veit om skuletilhøva i Kvinesdal
 mellom 1743 og ca. 1800.

I ei visitasmelding frå 1754 heiter det: "Ungdommen befandtes maadelig i Kundskap". I teorien fylgde ein avtalen fra 1742, men i praksis var det lett for mange foreldre å slurva med opplæringsplikta slik at heilskapsinntrykket er "mådelige Kundskaber" og knapt det.

Bøndene greidde i heile dette tidsrommet å unngå skuleskatt og let det prinsippet gjelda, at den som ynskte skule for borna sine, fekk sjølv betala kostnaden. Til samanlikning kan nemnast at i Bergen stift godtok kvart prestegjeld ein fast skuleskatt pr. skatteytar: 10 - 15 skilling årleg for gardmenn og 4 - 8 skilling for husmenn. Skulehaldarane fekk då årsløn på 5 - 7 riksdalar, omlag som ein tenestegut hadde. Kvart prestegjeld hadde også ein vedteken "Skolefundatz" med føresegner om krinsinndeling, skuletid o.a.

Det er derfor klart at mange prestegjeld i Christiansands stift slapp lett unna krava i skulelovene. Kvifor ?

Dei lokale embetsmennene som prost og amtmann har nok godteke opplysningane eller påstandane om dei armodslege levøkåra til allmugen, men truleg har dei vore mest oppsette på å forhandla seg fram til ordningar som ikkje førde til misnøye og klager.

Ut over heile 1700-talet var som kjent styresmaktene i København varsamme med å pressa bøndene som skattebetalarar for hardt. Til dømes blei den nye skattematrikkelen frå 1722 ikkje sett ut i livet for di denne innebar større skatt på bøndene. Trass i betring i dei økonomiske tilhøva for allmugen i siste halvparten av 1700-talet, let styresmaktene dei skrøpelege skuleordningane på Agder få stå ubrigda.

Ca. 1800 - 1820: Krav om ein betre skule.

Den dugande opplysningsmannen Peder Hansen var biskop i Christiansands stift 1798 - 1804. Han sette seg til mål å lyfta undervisningsnivået i alle prestegjelda ved å krevja faste skulehaldardistrikt med omgangsskule, årleg skuleskatt og betre kvalifiserte lærarar.

I året 1799 var alle skulehaldarane i Nedre Kvinesdal to månader i Kristiansand og "modtogte Hr. Biskop Hansens Veiledning i Skolefaget".

Om desse skulehaldarane skriv sokneprest Wårum i 1805 at dei er "nogenledes skikkede" til omgangsskulehaldarar. Liknes sokn var då (1805) delt i fire distrikt, Fedesokn i to, men dei seks skulehaldarane stod berre til disposisjon for foreldre som ynskte undervisning for sine born.

Frå 1815 har me ei "Indberetning" om skuletilhøva i Kvinesdal prestegjeld og dessutan to rapportar frå omgangsskulehaldarar. Soknepresten opplyser at skulehaldarane "ufortrødne indfinde sig der, hvor de forlanges til Skolehold". Men undervisningstida er altfor kort, meiner han.

Rapporten frå skulehaldar Ola Olsson Dyrli fortel at han i mars månad 1815 heldt ni dagar skule på Røydan, tre på Husefjell og elleve dagar på Amot. I tida desember 1816 - mars 1817 var han atter fjorten dagar på Amot, men hos ein annan familie, i Neset fire og på Ase åtte dagar. Han hadde 1 skilling pr. barn om dagen. Samla barnetal var tjueto.

Rapporten frå den andre skulehaldaren syner noko tilsvarende.

Dette materialet er ikkje representativt nok, men syner vel ein tendens: borna fekk svært lite skulegang, kan henda berre ti - femten dagar årleg eller mindre. Truleg har foreldra delvis sjølv gjeve litt opplæring, til dømes som "å høyra" dei i katekisma og Pontoppidans forklaring.

Wårum kjem inn på årsakene til desse tilhøva. Når allmugen ikkje bruker skulehaldarane, orsaker ein seg med dårleg råd eller at foreldra sjølv kan undervisa borna sine. Soknepresten meiner at påbodet om at alle skal ta mot skulehaldaren og at årleg skuletid bør vera 3 - 4 måneder, må innskjerpast.

Til sist skal me ta med dei opplysningane om skuletilhøva i Kvinesdal prestegjeld som kom fram ved prostesitasen 1819. Om skulehaldarane heiter det at dei "besidde den fornødne Duelighed til at lære Børn at læse, skrive og regne."

I hovudsokna skal det vera 36 veker skule i kvart distrikt, men 2 skulehaldarar har halde 24 veker og 2 berre 18 veker. Det vil seia det gamle problemet lever vidare: folk tek ikkje mot omgangsskulen mannjamnt i distrikta. Arsaka til dette er "Bøndernes Modvillighed." Dei vil ha bort omgangsskulen, "de formåer at være pligtige selv at lære deres Børn. Likevel burde sokna ha to skulehaldarar til rådvelde, slik at foreldre som ikkje sjølv vil undervise borna sine, kan nytta desse skulehaldarane mot betaling. Dessutan burde det skipast to faste skular for fattige born. Dit skulle foreldra tvingast til å la desse borna gå. Sokna skulle betala for "Børnenes Kost og Lærdom".

Denne motviljen er ikkje eineståande for både i Øvre Kvinesdal og Lyngdal prestegjeld var det eit ynskjemål at "Almuen måtte befries for at lønne Skoleholderne." Om tilhøva i Lyngdal skriv prosten at "det offentlige Skolevæsen er lige usselt her som på andre Steder og Skolevæsenet kan aldri komme i stand, saalænge uvidende Bønder skal bestemme dens Indretning." Til trøyst for prosten: ei ny og strengare skulelov kom i 1827.

Spar deg glad!

Penger på konto gir deg økonomisk frihet og trygghet. I tillegg har du alltid noe i bakhånd når det trengs. Ingen tvil om at sparing virker stimulerende på humøret.

TOTALKONTO • HONNØRKONTO

SØRLANDSKONTO • SMS

SØRLANDBANKEN
- din sparings-partner

Vadlegg -

Skjema del I

Portegnelse over nuværende Skoleholdere i Nedre Kvinesdals kræstegjeld med Annexet under Listers Provstie i Christiansands Stift.

Kræstegjeldet med Annexet	Skoleholderdistricterne i et hvert Sogn.	Skoleholderens Navne og Alder.	Om er førd i Land- eller Søe-Lægd, i hvilket Sogn, Kompagnie og Regiment.	Skoleholderernes Lønning
Nedre Kvinesdahl, bestaaende af 1. Læchnes hovedsogn	4 Skoleholder-districter : a) Læchnes østre b) Læchnes vestre Deel, c) Giemlested og d) noj.	1. Hans Hansen hamre, 47 Aar. 2. Jacob Larsen kafos 31 Aar. 3. Hans Larsen noj, 33 Aar. 4. Peder Evertsen Lie, 30 Aar.- 4 Skoleholdere behøves i Læchnes Sogn.	Hans Hansen hamre er førd i Landlægd, læchnes Sogn inden 4de listerske kompagnie og det vesterlehniske regiment. 2. Jacob Larsen kafor ligesaa 3. Hans Larsen noj ligesaa. 4. Peder Evertsen Lie ligesaa.	Foruden frie underholdning nyde de af Bøndene 1 Skil. daglig for hvert barn de lære at læse, saa længe underviisningen skeer i Bøndenes Huus. For de Børn de lære at skrive og regne faar de 2 Skil. daglig.-
2. Nedre Annexsogn.	2 Skoleholder-districter, a) østre og b) vestre Deel.	5. Ole Jørgensen Fedde, 27 Aar. 6. Hans Christian Hansen Hamre, 21 Aar. Disse 2de behøves i Fedde Sogn.	5. Ole Jørgensen Fedde er førd i Søelægd. 6. Hans Christian Hansen Hamre er førd i Landlægd, inden 4de listerske kompagnie i det vesterlehniske Regiment.	

<p>veres Duellighed</p> <p>Foruden Hans Hansen Hamre, som tillige er Lægn, vare de øvrige i Aaret 1799 i Christi-ansand og modtog Herr Biskop hansens Vejledning i Skolefaget.</p> <p>I øvrigt forekommer de mig næsten af lige beqvemhed og nogenledes skikkede til Omgangsskoleholdere.</p>	<p>Hvor længe enhver har tient saavel efter Provstens Beskikkelses-Datum som Sessions-Bevilling.</p>
<p>1. Hans Hansen Hamre, som tillige er Skoleholder fra Aar 1788, har ingen Beskikkelse fra Provsten, ey heller Sessions-bevilling.</p> <p>2. Jacob Larsen Rafor, tient efter Provstens beskikkelse fra 30te Julii 1792 efter Sessionsbevilling fra " " 1792..</p> <p>3. Hans Larsen Koj tient efter Provstens beskikkelse fra 17de April 1788 og Sessions-Approbation fra 1789.</p> <p>4. Peder Evertsen Lie, tient efter Provstens beskikkelse fra 20. Januar 1798 og Sessions-Approbation fra 2^{den} April 1798..</p> <p>5. Ole Jørgensen Fedde har tient efter Provstens beskikkelse fra 1797, og Sessions - Approbation fra 1798.</p> <p>6. Hans Christian Hansen hamre tient efter Provstens beskikkelse fra 4de Nov: 1804 og Sessions- Approbation fra 11te Novbr: 1804.</p>	<p>16</p> <p>Elvestrøm Præstegaard d: 3^{die} maji 1805</p> <p>J. P. Waarum</p> <p>Sognepræst i Vedre Qvinneshahls Præstegield.</p>

Avskrift aug. 1988 ved Anstein Lohndal

FRA LISTER TINGBOK

Anno 1660 den 22 may paa Fedde, offerverende mend, Jacob Simestad, Tore Egeland, Niels Haaland, Louridtz Komblevold, Salfvæ Oooffte, Jacob Gyland, Tolle Bircheland, Odt Seeland Jelleseedt, Erich Bircheland, Reyer Hegland, Anders Gulletsd, Erich Ulleland, Oluff Erichsdahl, Siffuer Nedland, Amund Skrannefield, Tosten Fossdal, Peder Bircheland, Asslach Lindlan Louridtz Fieldsaae, Poffuel Oxendahl, Knud Hogeland, Hoffuard Stor-Drange och Elling Høyhom.

Voris Gunstig Velbbarene lensherre til spurde os med den mienig almue som tingit søgte, lige som offuen bemelte almue udj Bergs tingsted om nogen dennom var bevist, om den psuplicat som var funden i Christophers Nordhassels vere, eller om nogen dennom haffuer nogit med hannem udj raad och daad, eller haffuer nogit der epter lovlig at kunde føre eller paaklage. Da ville hand dermed sig resolve.

Da var den menige helle almue som paa tingit til stede var, saa vel som voris, alle tillige fuldkommendlig ansuar, at ingen aff os eller denom haffde hans velbaarenhed i ringiste maade nogit at beskyldte, endten for for u-retelse, eller andit, och iche heller nogen aff dennom eller os, at haffue med verit eller at visste, seet eller hørt den nu fremviste och opleste psuplicatz, forind den nu her paa tingit bleff oplest. Mend alle tillige och enstemmende, tachede hans velbaarenhed ære och got fra den første dag hans velbaarenhed hid til lenit ankom, och til den siste, och ønskede at hand dit lenge mote nyde och beholde, bedre øffrighed kunde dj eller vj aldrig begiere.....

De to hovedpersonene i denne sekvensen fra Lister tingbok er Christopher Nordhassel og lensherren admiral Louritz Galtung. Christopher Nordhassel var på samme måde som Peder Aamodt en gjenganger i tingbøkene på midten av 1600 tallet.

Konfliktstoffet den gangen var jo svært ofte skatter og avgifter og innkrevningen av disse. Christopher hadde nemlig vært på veg til København til Kongen for å klage på lensherren og sorenskriveren. Disse har da vurdert det slik at dette måtte forhindres, koste hva det koste ville. De skal ha sendt sine folk etter ham, og mens han gjorde et opphold i Kristiansand, brøt de opp reiseskrinet hans. Der fant de da en såkalt psuplicat - et skriv til Kongen. Men dokumentet var uten hånd og segl, dvs. det var ikke underskrevet av noen.

Tingmøtet på Feda 1660, 20 mai ble holdt for å finne ut hvor stor støtte Christopher Nordhassel måtte ha hos almuen i denne saken. Men som en kan se av møtereferatet, så er der ingen som vil stå fram på tinget og vedkjenne seg noe av innholdet på psuplicaten. Det samme hadde skjedd kort tid tidligere på et liknende møte på Berge i Lyngdal. Selv om folk seg i mellom sikkert har klaget over skatter og avgifter, så er jo ikke det det samme som å stå fram offentlig med det. Møtet avsluttes med en uttalelse om at en ikke kunne ønske seg noen bedre øvrighet enn den en hadde. Nå er jo denne uttalelsen ført i pennen av sorenskriveren som var lensherrens høyre hånd i slike tilfeller. Uttalelsen er nok på grunn av det forholdet blitt ekstra positiv.

Christopher Nordhassel var strandfogd og bosatt på Nordhassel på Lista. Strandfogdens oppgave var å ta hånd om alle vrak på denne utsatte kyststrekningen. Skipsvrak var nemlig Kongens eiendom, og alle vrak ble auksjonert bort og beløpet overført Kongens kasse. I tillegg til denne bestillingen hadde han rett til falkefangst. Falkejakt var vanlig på denne tiden, men det var en adelig sport og meget eksklusiv. Christopher fikk sikkert godt betalt for de jaktfalkene han greide å fange.

Motoarten i denne saken var Lauritz Galtung, som nå var en litt eldre mann. Han hadde tidligere vært admiral i den Dansk-norske flåte og var nå i ferd med å avslutte sin karriere som lensherre på Huseby på Lista. Denne gangen er han kommet personlig -

først til Lyngdal på tingmøte der, og etterpå til Feda i samme ærend. Dette viser jo hvor nøye øvrigheten den gangen fulgte med i alle tilløp til opprør og oppvigleri. Det var jo en forholdsvis alvorlig sak å reise til Kongen i København og klage på myndighetene. Men det var ikke helt bra heller å bryte opp reiseskrinet til en mann og fjerne noe av innholdet. Denne saken kommer ikke opp direkte på noe tingmøte seinere så det er vel sannsynlig at begge parter hadde interesse av at der ble så lite oppstyr om det som mulig.

Arentz Haaland

Framtidskortet får du nå

Bruk det til å: • Heve kontanter
• Kjøpe bensin
• Betale for varer

Din nærbank - **KVINESDAL SPAREBANK**
Tlf. hovedkontor 50611 * Tlf. avd. Feda 52404 * Tlf. avd. Fjotland 55166

ET HUNDREARS MINNE.

Ola Andreas Olsen Moi skulle gifta seg i 1889.
 Han kom full til kyrkja og presten Olmar Ambrosio Mikal Brager
 nekta å via dei då dei kom fram til alteret.
 Ola blei så sinna at han gjekk bort til døbefonten og slo i
 døbefatet så det ramla bort over golvet. Merkene står ennå i
 fate.
 Då dei kom ut av kyrkja ville dei roa han, men uet hjelpte
 ikke.
 Seinare var han nere til presten å ba om syndrenes forlatelse.
 Då vigde presten dei.
 Seinare flytta han til Greipstad og kjøpte gard.
 Det gjekk dei godt.
 Anna Mydland, då "Hanna" Lisebet Pedersen satt på galleriet
 og såg på dette.

Gustav Haugland

VESTRE AGDER S-LAG

Avd. 01 Fiskefjord
 (043) 22502 Dølgvater
 (043) 22 175 Gestråk

Avd. 02 Gylsand
 (043) 76 406

Avd. 03 Tonstad
 (043) 70 123

Avd. 04 Fedå
 (043) 52 306

Avd. 05 Lånes
 (043) 50 010

Avd. 06 Kvinnø
 (043) 56 116

LARS FERJEMANN OG DEN GAMLE BRUA.

I 1987 var det 100 år siden den første Liknes bro stod ferdig. På et skilt øverst på denne stod det "Liknes bro 1887", og denne gjorde tjeneste helt til okkupasjonsårene, da den ble avløst av den nåværende. Under byggingen av den siste broen ble det benyttet en provisorisk bru ved det gamle ferjestedet i Faret.

Min far Aanen K. Faret var født i 1878 og min bestefar Kornelius Larsen Faret var født i 1838. Begge var født nær det gamle ferjestedet.

Min far fortalte at da broen ble bygget på 1880 -tallet var det svenske anleggsfolk som stod for det meste av arbeidet. Disse svenskene som ble betegnet som "rållare" kom godt ut av det med bygdefolket. De bodde dels i brakker og dels hos private.

Inntil broen stod ferdig i 1887, var det gamle ferjestedet et viktig knutepunkt. Der tok folk seg over elven enten de kom fra den ene eller den andre siden av Kvina-elven.

Det mest vanlige var å benytte prammer, det var noe som var nødvendig for alle oppsittere. Ved transport av større enheter, ble ferja benyttet. Den ble også brukt til å transportere varer opp eller ned elven til kai på Øie.

Den siste ferjemann het Lars A. Faret og jeg kan personlig godt huske ham fra mine barneår. Han gikk under navnet "Lars ferjemann" og bodde i eldre år i et hus han eiet ved den nåværende idretts-plassen ute i Faret. Her bodde han sammen med sønnene Abraham og Andreas. Lars arbeidet treskobunner som han solgte.

I unge år bodde han i et hus like ved elven og det gamle ferjeleiet. Siden han bodde der og var ferjemann, ble han hele sitt liv bare kalt for Lars ferjemann.

Han skulle være i besittelse av store krefter og kunne uten problemer bære 1 tønnesekk med mjøl under hver arm og opp i "bua" ble det sagt.

Det gikk forresten mange historier om Lars, noen blandet med humor, andre mere alvorlige.

Han var gift og hadde mange barn å holde styr på.

Det var visstnok vanlig at han hadde gris, Den skulle som regel bli slakteferdig til juletider.

Et år da det nærmet seg jul hadde grisen klart å bryte ned bingen og kommet seg ut i det fri.

Lars og sønnen Ludvig forsøkte etter beste evne å få fanget grisen. Den sprang for livet rundt, men kom til slutt ut i elva hvor den la på svøm.

Lars og Ludvig kom seg i prammen og ut på elva hvor de balet som verst for å berge juleflesket. Grisen strittet imot og var til slutt så utmattet at den holdt på å gå til bunns.

Da ropte Lars til sønnen: "Ludvig, hukk båtshaken i grisen før den synker." Lykken stod dem bi og flesket ble reddet.

Ved det gamle ferjestedet var det stor ferdsel, folk fra hele bygda kom og gikk der.

Min bestefar Kornelius Larsen Faret var eier av et nokså stort dobbelthøgda hus ikke langt fra ferjeplassen. I dette huset ble Kvinesdal Sparebank stiftet i 1870. Det er foto av huset i jubileumboka som banken ga ut i anledning 100-års jubileet. Huset fungerte også som et slags tinghus i eldre tid. Når det ble bygget, vites ikke, men det skjedde antagelig på slutten av 1700-tallet eller et av de første år etter 1800.

Huset ble revet ca. 1910. Det ble også fortalt at det "huset" mennesker som var på reise.

Tidlig en søndags morgen antagelig i 1814, ble det fra stuen lagt merke til at det kom gående en person i uniform ned Sandbrotet i Liknes. Mannen hadde uniform med røde distinksjoner. Dette viste seg å være Lars Reiersen Faret som kom hjem fra krigen 1807-1814. Han var en av mine forfedre.

Lars R. Faret gikk ned til ferjestedet på østsiden av Kvina. Derfra ropte han "sett over !", noe som selvfølgelig ble etterkommet og gjensynsgleden var stor.

Når det først blir nevnt stedsnavnet Sandbrotet, kan det kanskje ha en viss interesse å nevne et annet navn, nemlig Lundebrotet. I eldre tid ble dette kalt for "Ørebrotet" og da en, kanskje den første syklist kom til bygda, ble det sagt: "Nå for han ned Ørebrotet på to hjul."

Alf A. Faret.

K O M B I N E R T R I M O G H I S T O R I E

Kvinesdal Idrettslags frilidrettsgruppe med primus motor Tor Tjørnholm har lagt opp turløyper i heiene i Kvinesdal.

Her er en flott anledning til å besøke nedlagte gardar og gå på gamle stier.

Sommeren 1988 kunne en gå til Eikebrok, Li, Rafosshei, Trølandshei, Espeland, Haddeland, Sandvand austre, Stronna, Eigjeli, Kjellås, Knarvestøl og enda noen flere. Løypene er merket med maling, stiene er ryddet og skilt er satt opp.

Tor har planer om å utvide løypenettet neste sommer.

Vi i Historielaget synes det er spesielt flott at de går opp de gamle veiene og stiene mellom gardene.

TA FAMILIE OG VENNER MED OG PRØV LØYPENE TIL SOMMEREN !

Anne-Berit Erfjord

LEVER INN DIN FILM TIL

FREMKALLING HOS OSS, Å FÅ

OPPTIL **50% RABATT**

NB! (1 DAGS LEVERINGSTID)

KVINA FOTOSENTER

OVERSIKT OVER LOKALHISTIRISKE BØKER/HEFTER SOM ER TIL SALGS I KOMMUNEN

Ånen Årli:	Gards og Ettesoge 1,2
Ånen Årli:	Kultursoge
Ånen Årli:	Skrøner
Ånen Årli:	Gard og Ettesoge Feda
Gabriel V. Fedde:	Fra det gamle Kvin/Bidrag til Feda hereds.
Johan Jerstad:	Fjotland Gard og Ettesoge 1, 2
Johan Jerstad:	Lesebok
Tor Veggeland:	Kultursoge
Per Seland:	Kyenåsen krets
Tom Tomsen:	Barndomsminner fra Kvinesdal
Hans Olav Tønnessen:	Kirken og bygda Feda
Per Seland:	Kvinesdal kirke 150 år
Tor Veggeland:	Knaben Molybdengruve
Andreas Hompland:	To kyrs indusriarbeider i streik.
Br. Jakobsen:	Bilhistorie fra Feda
Tor Veggeland:	Fjotland Sparebank 100 år
Ludvig Jerdal:	Kvinesdal Sparebank 100 år
Tor Veggeland:	Kirkejubileumsbok for Fjotland, Knaben og Netlandsnes

Krestnebådne.

For lengje sidan so bar dei eit jentebådñ til krestna i Fjotland kyrkje.

Som mori sat med bådne i fanget nede i stolane, so heldt ho det so ulageleg at det pissa på ein mann som sat med sida.

Mannen blei sinna han. Men so var det eit kvinnfolk som sat i stolen bak som bøyde seg fram og tusa til hann:

Ikkje ver sinna for dette, for denne kann gjerna bli kjerringi di.

Og det blei det.

fortalt av Sigrid Valdro. Ho visste sikkert navnan, men ho sa dei ikkje.

Sverre Stenvik

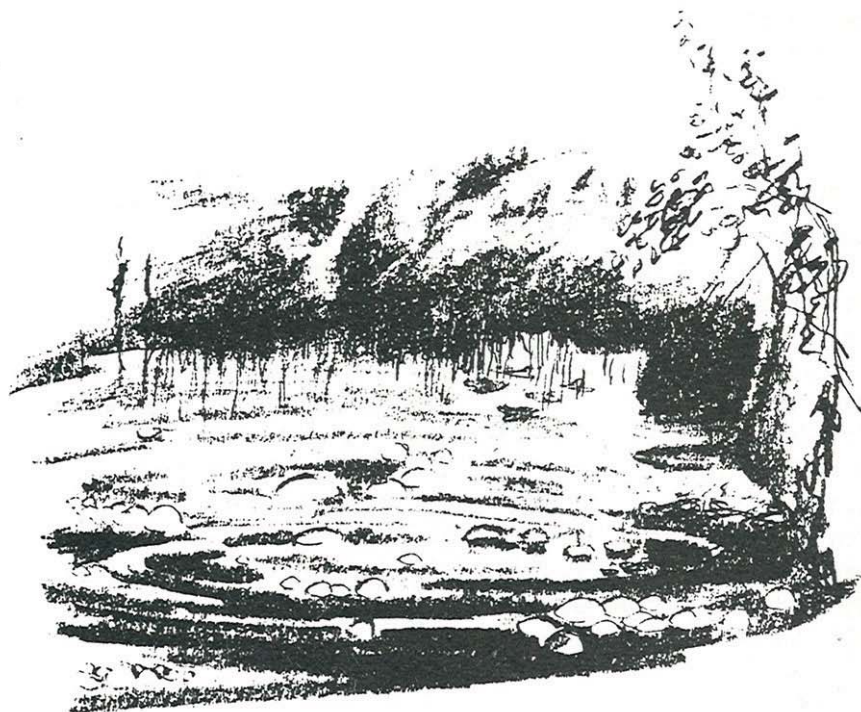
BLE HANS HUNDRE SØKT NED I STORA SKOGETJØNN ?

Ola Jakobsen Staddeland født 1856 og bosatt på Vestre Tofteland i Kvås, fortalte at i hans barndom var mange reisendes folk som kom vegen om Staddeland. Fantefya som dei ble kalt.

Der var ett fantefye som dei kalte for Hansfanten, for den gamle Hans skulle vera over 100 år. Han kunne ikkje gå. Om sommaren bar dei andre fantane han på ei bære, mens dei om vinteren drog han på en slede.

Fantane hadde overnatta på Staddeland og neste dag skulle dei over heia til Øigarden (Lille Nordhelle) Da dei kom til Øigarden var Hans "hundre" borte og alle trodde at han var nedsokt i Stora Skogetjønnna.

(nedskrevet av Jakob Førland, Lyngdal)

HISTORIA FRA FJOTLAND.

I bygdeboki for Kvinesdal seier Arli att botnen av alt var å havna under Steintlandsfjedde. Men dei budde andre stader og. På Mastesodden og i Furøyne.

Det fiskerike Galldalsvatn var nok grunnen til det. Der var mat å finna, når vatne var ope. I eit program i nærradioen fortalte Albert Vatland um tomti på Mastesodden. Han sa att ingen viste kven som hadde butt der.

Eg har skrivne ned denne segni fortalt av Johann T. Knibestøl:

Mastes Anna.

Ungdommen dansa ein kveld i ei stova på Galldal då kom det inn ei jente som dei kalla Mastes-Anna.

Men dei ville ikkje ha henne med og viste henne ut. Men ho nekta å gå. Då var det ein mann som ville kasta henne ut, men ho sette seg opp. Ho ville vel dansa ho som andre jente. Ho var sterk, so han måtte ta i so den sterke vadmeststrøya hans rivna i ryggen, men då måtte Anna ut.

Ja slik blei dei sett på.

Sverre Stenvik

Karen i Furøyne.

Som ganske ung jente kom eg inn i stova hennar Kari.

Eg blei bare ståande å sjå meg runt og tenkte med meg;

Bevare meg vel, dette skulle folk sjå. I ei krå ved veggen, heilt nede på golvet var det ein bordkarm. Der låg Karen.

Det var ingen madrass. Ho låg på filler og hadde fillete klede over seg.

Framman um sengi sto det ein stol. På den låg det ein haug med klesfillar. Så var der ein ogn. Anna innbu såg eg ikkje.

Ein gong fekk Karen vondt i foten og dei henta doktor til henne.

Men ho nekta å visa foten. So måtte dei halda henne. Ho var vel redd han ville setja av foten. Då doktoren kom utat, sa han:

Ho budde som ei heks og såg ut som ei heks.

Slik kunne dei ha det.

fortalt av Ingeborg Narvestad, Galldal

Sverre Stenvik

HANS KRISTIAN HAGENSEN FØRLAND
 - EN SENTRAL PERSON I MIN SLEKT
 Av Godtfred Førland

Sør for innmarksgrensen til br. nr. 5 på Førland, ligger en nord - sydgående ås som mot vest skråner mot et vann - Furevannet. Skråningen eller bakken heter Furebakken (Forbakkjen i daglig tale). På nord og vestsiden av vannet ligger skogklødte nuter og heier og på sørsida et mere flatt og åpent landskap. Her ligger den gamle "Tårvenmyra".

Furebakken er et av de mest idylliske steder på Kvinesheia og følgelig ettertraktet som hytteområde. Det ligger ialt 6 hytter her - oppført på 1960-tallet og en angivelig 300 år gammel lærerbolig flyttet fra Gitlestad i Kvås i slutten av 40-åra av Arne Stuestøl.

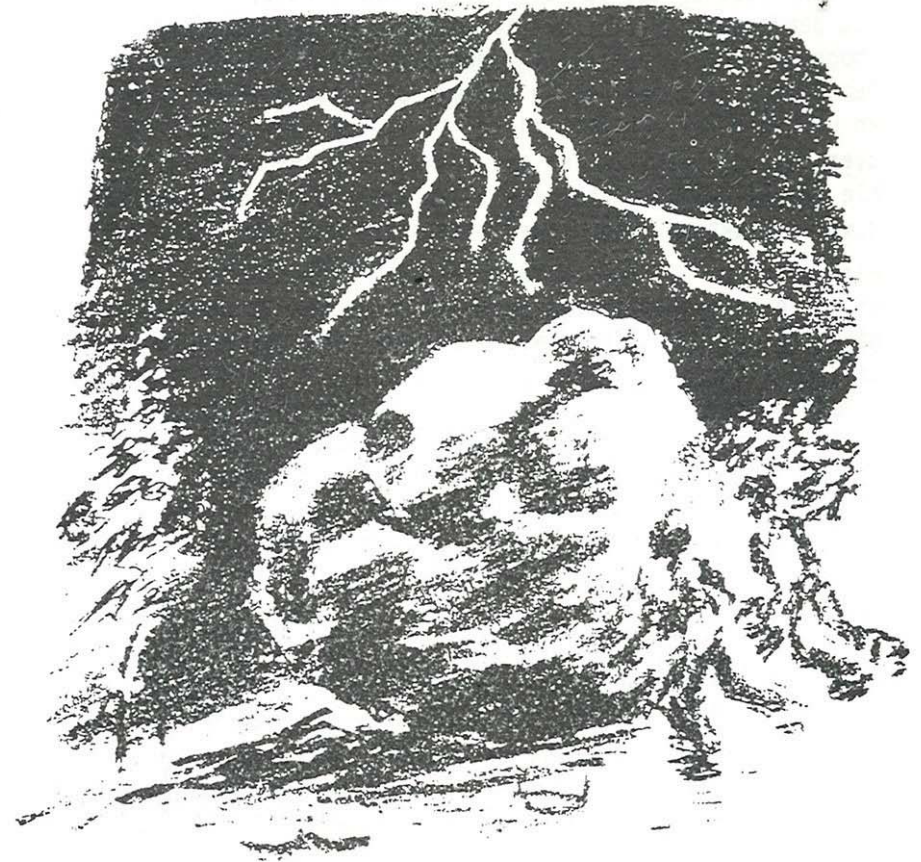
Bebyggelsen her er imidlertid langt eldre. Omlag midt i Furebakken finner man rester etter den eldste hustupt fra tidlig på 1800-tallet. Her bodde i årene ca. 1820 - 1854 Hans Kristian med familie, i ettertid kalt "Hans Kristian i Forbakkjen." I 1854 ble setehuset flyttet av svigersønnen Gabriel Torkelsen Øvre Egeland dit der det står nå. Uthusa ble stående og brukt som sommerflor og utjordsløe fram til ca. 1915.

Ca. 1905 ble den Sørlandske hovedveg lagt gjennom Furebakken over den østre del av den gamle tupt. I 1960-åra ble veien lagt om og går nå på østsida av nevnte ås. Furebakken er idag nesten like fredfylt som da min tippoldefar bodde her.

Stedsnavn tyder på at det har ligget mange åkrer her. Ei myr ved vannet skal være dyrket av Arian Jensen 1757 - 87. På den tid leigde han br. nr. 5 av sin svigerfar Hågen Hågensen 1740 - 1822. Adrian druknet utafør en odde som idag bærer hans navn - Adriansodden.

Hans Kristian har oppført bl.a. smie og jorplehus her. Ellers bør nevnes selveste godbiten naturmessig sett, en ruggestein på toppen av åsen, like ved ei hytte som står der.

Denne heter Tårnesteinen (Tordensteinen). Før den ble skjøvet ut av stilling ca. 1915, som utslag av ungdoms trang til hærverk,

gav den ved rugging lyd fra seg som lød som torden over hele Førland.

De lange og delvis bratte bakker mot vannet må ha fristet mange gutter vinterstid i eldre tid. I 1890 åra stod min far på ett ski ned brattbakken til vannet. Dersom hans oldefar hadde vært vitne til denne skibragd, er det tvilsomt at han hadde blitt særlig imponert. Hans bragd eller manndomsprøve stilte helt andre krav. Den fant sted i den nevnte torvmyr og besto i en nærkamp med en ulv. Han har nok vært gjeter tidlig på 1800-tallet og kommet overraskende på ulven før den rakk å ta knekken på en sau. Den ble reddet og ulven forsvandt, det var sikkert en av de siste ulver i traktene eller kanskje et streifdyr.

Hans Kristian var eneste sønn av Hågen Hågensen d.y. 1760 - 1799, og Maren Fredriksdatter Drangslund, Lyngdal, f. 1762. Hågen må ha bodd på Nordhelle, et bruk hans far kjøpte i 1777, da Hans Kristian ble født i 1787. I årene 1789 - 96 bodde familien i Røynåsen i Herad, en gard hans svigerfar hadde kjøpt på auksjon i 1777. Familien kom i tillegg til å bestå av 3 døtre; Torborg f. 1790, Karen f. 1792 - begge nevnt under Røynåsen, og Sara født på Førland i 1801 ifølge bygdeboka.

Hågen overtok br. nr. 1 på Førland da dette ble ledig i 1790 åra og flyttet dit. Hans far, Hågen Hågensen d.e. 1740 - 1822, var eier av br. nr. 5 siden det ble skilt ut fra br. nr. 1 i 1761 og bodde da på Førland til han overtok et bruk på Motland i 1821. Maren ble ifølge skifte 7/12-1799 enke og satt med bruket til hun overdrog det til Hans Kristian i 1808, tinglyst 6/10 1808.

Jeg skal her gi et eksempel på hvilket utføre den arme slektsgransker havner i når bygdebok og dokument fra Statsarkivet ikke stemmer overens. Som datter av Hågen Hågensen d.y. kan Sara ifølge naturlovene ikke være født ca. 2 år etter farens død, men både Stuestøl (side 72 og 85) og Arli (side 489 bind I) er skjønt enige, iallefall tilsynelatende. Fødselsår er av begge satt til 1801. Av forståelige grunner vil nok bygdebøker, stort sett iallefall, inneholde feil og mangler. For oss kvindøler er det lett å oåvise slike i vår egen bygdebok, men nok om det.

Hans Kristian må innen 1816 ha overlatt br. 1 til sin tremenning Jens Ariansen 1787-1873 som hadde odelsretten til bruket. I stedet er han blitt formell eier av br. nr. 5, tinglyst 4/10 1815 og

sittet som eier av bruket til han lot det gå over til sin svigersønn Gabriel 1809-95, tinglyst 2/5 1854. I disse ca. 40 år har han utrettet visse ting som nå skal komme for dagen.

I 1820 ble han gift med Mette Andersdatter Eieland 1788-1854, datter av den kjente Anders Olsen Eieland (side 110 bind I)- Da må han ha funnet tiden inne som den første på Førland å flytte husa fra fellestunet. Det sto i østkanten av en fjellknaus med navnet Høgaberget. Så er vi kommet tilbake til Furebakken der vi startet.

Nå som rovdyrplagen på det nærmeste var over, fant Hans Kristian at tiden var inne til å sette opp steingjerder kring inn- og utmark på sitt bruk. Han var den første på Førland som gav seg i kast med en så slitsom og krevende jobb.

Hans Kristian må ha vært godt utrustet åndelig sett. At han ifølge tradisjon skal ha vært innom læreryrket er ikke overraskende. Hans navn finnes i flere dokumenter, blant annet utskiftingsforretninger fra nabogårdene. Den første utskifting på Førland fant sted i 1830 åra, tinglyst 1837.

Naboene Jens Ariansen og Tønnes Torjesen ga Hans Kristian det ærefulle oppdrag å fordele gardens naturherligheter mest mulig rettfærdig mellom de 3 bruk som da eksisterte. Han skal sjøl ha skrevet ut dette dokument.

Som nevnt lå Furevannet rett nedenfor hans stuedør. Likevel ble fiskeriet her lagt til br. nr. 1. Hans Kristian kan ikke ha vært ute etter personlige fordeler ser det ut til. Et bevis på dette er også steingjerdene han satte opp på grensen mot nabobruk. En del av hans egen jord ble liggende på naboens side av grensen. Det dreier seg om mange m², til og med av dyrket jord. Dette medførte blant annet store problemer ved siste utskifting i 1911-16. Hvor gikk egentlig grensen? Men hans dattersønn, Hans Kristian 1865-1920, som da bodde i USA, gav i et brev en utførlig beskrivelse av disse.

Den store tillit som ble vist Hans Kristian skal ifølge tradisjonen ha ført til at han ble tildelt tillitsverv, endog som ordfører. Jeg finner at dette ikke stemmer, bortsett fra at han kan ha vært varaordfører. Et høyere tillitsverv innen bygda må han iallefall ha hatt.

Bortsett fra steingjerder og murer finnes levende bevis på hva han har utrettet, nemlig tuntrær. I 1830-åra plantet han ei gran ved huset i Furebakken som fremdeles står og senere gran, ask, lerk og lindetrær der husa står idag. Bare lindetrærne fins idag. Sansen for tuntrær har ikke vært særlig stor hos folk her i traktene på slutten av 1800 tallet og i min barndom, iallefall om en skal dømme etter "velmenende og gode råd" om hvordan vi best skulle bli kvitt dem.

Men hva så med hans etterkommere, er de blitt tildelt en høyere status eller anseelse ?

Hans Kristian ble far til en sønn og to døtre. For å starte med den yngste Anne Marie 1832-81, gift med Ole Tobias Haugeland, Lyngdal, i 1852. Mor til 5 gutter og 4 jenter. Mer vet jeg ikke om henne.

Sønnen Hans Mikal f. 1828, gift med Berte Syrene Gausdal. Hun var yngst av 5 søstre kjent for å være så vakre at de ble kalt "sola og sjødnen." Han flyttet til Jørgenstad i Spangereid.

Jeg kjenner ikke mere til han, bortsett fra et brev han sendte derfra og som vi har tatt vare på. Det er datert 12te juli 1885 og viser at han såvel stilmessig som skjønnskiftmessig sett var fremragende. Den som tar førsteprisen i åndelig forstand var uten tvil Grethe 1824-99. Hun må ha vært den mest begavede kvinne i min slekt og var utstyrt med en eventyrlig hukommelse.

Etter søndagens kirkebesøk husket hun prekenen ordrett påståes det. Hun ble mor til 7 barn, 4 sønner og 3 døtre. Felles for disse var at de var skolelys. Noen av dem også utstyrt med kunstneriske anlegg. Jeg skal ikke i denne omgang komme nærmere inn på Grethes egen familie, men nøye meg med noen ord om de to eldste sønnene Abraham 1853-1907 og Kristian 1855-1886. Sistnevnte presterte å få 1. blank i alle fag på folkeskolen. Han og Abraham tok eksamen samtidig på lærerskolen i Eigersund. Kristian gikk ut som nr. 1 av sitt kull, mens Abraham "bare" ble nr. 2 etter Kristian, dette til tross for at han hadde lettere for å lære enn broren. Men når Kristian først hadde lært noe, så satt det. Jeg er i besittelse av brever fra disse søsken, bortsett fra eldste datter Helene. Abraham tar en klar førsteplass hva angår skjønnskift.

Hans Kristian døde i 1865 etter et langt og virksomt liv. En foregangsmann har han vært på flere områder. Han fortjener å bli husket.

N A M N F R A K V I N E S H E I A

Ved innsamling av stadnamn er det ekstra moro å finne namn som det knyter seg minner eller hendingar til. Vi skal denne gong nemna nokre namn som har blitt oppskrevne ved stadnamninnsamlinga i Kvinesdal. Vi skal halda oss på søre del av Kvinesheia.

BADNEKRONA.

Ein gamal ferdsleveg sørover mot Lyngdal og Herad gjekk om Braudeland og Båstøl. Omtrent halv-vegs mellom gardane gjekk vegen over ei steinbru. Inn mot fjellet sto store steinar, mest som ein hellar. Eit fantefylgje på veg over heia måtte stansa og ei av fantekonene gjorde barsel her. Staden har seinare heitt Bådnekrona.

(etter John Staddeland)

ENKJESÆDET.

I utmarka der Staddeland, Dyrstad og Dyrli møtest ligg ein liten pytt. Området rundt heiter Enkjæsædet. Ei gamal enkje åtte ein gong jord her, så mykje at det var nok til å slå ein stakk.

(etter John Staddeland)

AUSTRE OG VESTRE KJERINGJA.

På Aljersheia lengst sør i utmarka til Dyrstad ligg to små tjødner. I fine sumrar beitte kjyrne her og kjerringane på Dyrstad måtte gå her og molka. Ofte tok dei seg eit bad i ei av tjødnene, anten i Austre eller i Vestre Kjeringja.

(etter Adolf Dyrstad)

FRIARFÆNET.

Ein kar frå Londal gjekk på friarføter til ei jente på Busund. Vegen går over Svartevannsmyra og i mørket gjekk friaren rett i fænet, i Friarfænet.

(etter Jakob Førland)

HISTORIER FRA FJOTLAND.

Det hev hendt att ein mann som budde i Furøyne, ytste garden i bygd i fekk anvist ein fjerding jordeple av fattigkassen. Han måtte henta dei hos ein mann som budde i Knaben, den øverste garden i Fjotland.

Slik kunne dei behandla dei.

fortalt av Severine Høydal Veggeland

Sverre Stenvik

Legdefolk.

Eg er so gamal att eg kan minnst då folk gjekk på legd. Eg steikte jorpleskive på ognsskeima. So kom det eit legdslem og han sat i ognskråne og tagg tobakk og han sputta opp etter skeima. Då slutta eg.

fortalt av Maria J. Høydal. Ho bur nå på aldersheimen i Kvinesdal.

Sverre Stenvik

Krestnebådne.

For lengje sidan so bar dei eit jentebåd til krestna i Fjotland kyrkje.

Som mori sat med bådne i fanget nede i stolane, so heldt ho det so ulageleg at det pissa på ein mann som sat med sida.

Mannen blei sinna han. Men so var det eit kvinnfolk som sat i stolen bak som bøyde seg fram og tusa til hann:

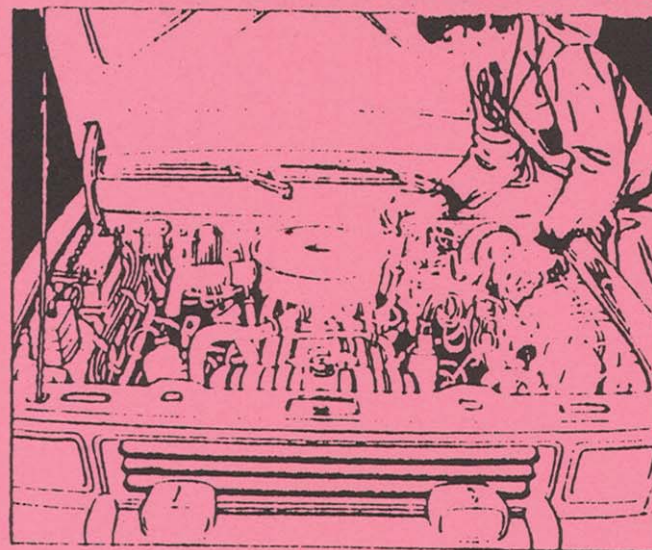
Ikkje ver sinna for dette, for denne kann gjerna bli kjerringi di.

Og det blei det.

fortalt av Sigrid Valdro. Ho visste sikkert navnan, men ho sa dei ikkje.

Sverre Stenvik

Service på bilen mens du handler

Sett igjen bilen hos oss. For Noroltilsyn med sjekk av mange viktige punkter, eller for vanlig smøring og oljeskift. Så er den ferdig når du er ferdig.

Velkommen!

IUNSBEDT
A S
BILS

NOROL - GJØR DET ENKLERE